

Válasz Borda Lajos állításaira. Borda Lajos, F.G.F., a pecsételt példányok perzekutora, avagy egy néma levente és egy antikvárius disputája, Zebegény, Borda Antikvárium, 2016. (a Borda Antikvárium 18. könyvészeti kiadványa), 37 p. – ISBN 978-963-8006-59-2.

Különös helyzet, mikor valaki egy róla szóló könyvről kénytelen elmondani a véleményét. Nem szívesen teszem, de érdemes a szakmát röviden tájékoztatni erről a vitáról. Borda Lajos személyeskedő, becstelenségtől és rágalmozó megjegyzéseivel itt nem foglalkozom. Nézzük meg, hogy ezentúl van-e valami érdemi gondolata Bordának, ha kitöröljük vállalhatatlan szövegeit a könyvből? Rövid megjegyzésem három – jogi, szakmai és erkölcsi – pilléren nyugszik.¹

1. jogi

Borda szemmel láthatóan nem ismeri a magyar és az uniós jogszabályozást. A 2001. évi LXXX. törvény 3. § (1) pedig egyértelműen fogalmaz, miszerint a kérelmező állam területéről jogellenesen kivitt kulturális javakat azok birtokosa (a polgári törvénykönyv különbséget tesz birtokos és tulajdonos között), tekintet nélkül arra, hogy azt saját nevében vagy harmadik személy nevében tartja magánál, *köteles visszaszolgáltatni* a kérelmező államnak. Ugyanez érvényes az Unidroit egyezményre is, ellentétben Borda értelmezésével (p. 19.): „Egyébként az sem világos számomra, hogy ugyan miért kellene minden régi könyvet, egykori őrzőhelyére visszajuttatni? Véleményem szerint ez egy idióta elképzelés. Mert az Unidroit egyezmény ezt lehetővé teszi? Nem kötelezővé, hanem lehetővé. Nagy különbség ez, kérem, nem is értem, hogy FGF ezt nem érzékeli.” Míg az egyezmény valójában így szól: „1995. évi UNIDROIT Egyezmény, II. Fejezet, A lopott kulturális javak visszaszerzése 3. Cikk (1) A lopott kulturális tárgy birtokosa *köteles azt visszaadni.*”²

Borda (p. 10.) azt hiszi, hogy „A FGF által bevezetni kívánt új rendszer: feljelentés, rendőrség, lefoglalás, elkobzás.” Természetesen a feljelentéseket nem én teszem. A jogszabályban,³ illetve az annak értelmében megfogalmazott munkaköri leírásomban rögzített módon végzem a munkámat. A Kulturális Javak Bizottsága tagjaként, illetve az Országos Széchényi Könyvtár Régi Nyomtatványok Tára vezetőjeként feladatomban az aukciós katalógusok vizsgálata, a helyszíni szemlézés és a bizottsági munka a védési eljárások során. Majd az összegyűjtött adatok alapján elkészítem a vételi ajánlatot és/vagy a védési javaslatot. Amennyiben bűncselekmény alapos gyanúja merül fel, jelzem azt a hivatali előjáróimnak (igazgató, főigazgató-helyettes, főigazgató) és minden esetben a könyvtár vezetője dönt a szükséges lépésekről. Ezután fordulhatunk a Forster Központoz (2016.

¹ Itt nem térek ki a már részletesen tárgyalt lopási ügyekre, l. erre FARKAS Gábor Farkas, *Régi könyvek, új kalandok, Tizenkét történet a könyvtárak mélyéről*, Tudományos-ismeretterjesztő könyvecske, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2015, 283–294.

² Időbeli korlátozások a 2001. évi LXXX. törvény 5 § (2) pontja szerint: „Nem indítható visszaszolgáltatási eljárás, ha a) a megkereső tagállam központi hatóságának a kulturális javak *előfordulási helyére vagy a birtokosára vonatkozó információ tudomásra jutásától számított 3 év*, vagy b) *a jogellenes kivittől számított 30 év*, illetve *közgyűjtemények, valamint az egyházi jogi személy vagy a vallási tevékenységet végző szervezet leltárában szereplő javak esetében 75 év* (3) Nemzetközi szerződés a közgyűjtemények, valamint az egyházi jogi személy vagy a vallási tevékenységet végző szervezet leltárában szereplő javak esetében *75 évnél hosszabb igényérvényesítési határidőt is előírhat.*”

³ „Melléklet az 57/2013. (VIII. 7.) EMMI rendelethez. A kulturális javak *védelethez nyilvánítható eljárásában szakértőként közreműködő intézmények*: 6. Könyvek, antikváriák, zeneművek, térképek és egyéb nyomtatványok, kéziratok, hangfelvételek – *Országos Széchényi Könyvtár* – 1014 Budapest, Szent György tér 4–6.”

december 31-ével megszűnt, és az örökségvédelemhez kapcsolódó feladatai a miniszterelnökséghez kerültek), ami a 199/2014 (VIII. 1.)⁴ kormányrendelet alapján végezte a munkáját. Mindhez kapcsolódik a Forster Központ nem hatósági feladatai közül hatósági és egyéb szakmai döntések előkészítésében való részvétel is.⁵

Felvetődhet a kérdés, hogy miért fontos a lopott könyvek aukcióra bocsátása? Megéri-e a példány birtokosának (nem a tulajdonosának!) kockáztatnia, hogy a könyvet kereskedelmi forgalomba hozza? Igen, hiszen így tudja legalizálni a lopott könyvet, mivel a vásárló tulajdonjogot szerez a polgári törvénykönyv⁶ szerint az aukción való leütésekor.

Mindent összevetve Borda nem ismeri, vagy nem érti a jogi szabályozást, ezért írja azt, hogy én vagyok a feljelentő, aki sikertelen szakmai életútja kompenzációjaként foglalkozik lopási ügyekkel. Borda (p. 30.): „Ami a személyeskedést illeti. Az indítékát kerestem, és ezt magyarázatot találtam, amit bizonyítottam is.” Számára fel sem merül az a lehetőség, hogy valaki a törvényekben és a munkakörében előírtak alapján végzi becsülettel a munkáját.

2. szakmai

Nem csak a törvényekkel gyűlik meg a baja Bordának. Súlyos problémák vannak a proveniencia-kutatás sajátos értelmezésével is. Csak röviden jegyezni meg, hogy több esetben olyanokat tulajdonít nekem, amit nem mondtam és nem írtam. Egy példa erre (p. 22.): „1. Lopás Ezt az egyet ismeri Farkas úr”. Ezzel ellentétben már a vitaindítómban is leszögeztem a következőket: „A történelem során a könyvek kétirányú mozgást hajtottak végre ezeken a pályákon. Az egyik mozgás a magángyűjteményekből a közgyűjteményekbe irányult, a másik pedig éppen ellenkezőleg, a közgyűjteményekből a magángyűjteményekbe. Mind a kétféle mozgás esetében szerepet játszhatott a racionális kultúrpolitikai döntés vagy a nemzeti kataklizma, de felsorolhatjuk még a patrióta könyvtáralapító és -gyarapító bibliofileket, illetve az adott gyűjtemény siralmas anyagi helyzete orvoslására meghirdetett tervszerű aukciókat. És hozzátehetjük még azt is, amikor az állam erőszakszervezete vagy egy ügyes tolvaj írta fölül a tulajdonjogot.” Megemlíthetném még a fontosabb tanulmányaimat is a proveniencia-kutatásról, ahol messze nem csak lopásokról lehet olvasni.⁷

⁴ „A Központ hatósági feladatai, 4. §, b–c) a lopott vagy jogellenesen külföldre vitt kulturális javak nemzetközi visszaadásáról szóló, Rómában, 1995. év június hó 24. napján aláírt UNIDROIT Egyezmény kihirdetéséről szóló 2001. évi XXVIII. törvény 3. §-a szerinti megbízott illetékes hatósági feladatokat, jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról szóló 2001. évi LXXX. törvény 7. §-a szerinti, a kulturális javak visszaszolgáltatásával kapcsolatos állami feladatokat.”

⁵ „A Központ szakmai tanácsadó testületként működteti a Kulturális Javak Bizottságát, amely a kulturális javakkal kapcsolatos hatósági és egyéb szakmai döntések előkészítésében segíti a Központ munkáját. (2) A Kulturális Javak Bizottsága nyolctagú testület, amelynek egy-egy tagját a) a Magyar Tudományos Akadémia, b) a Magyar Művészeti Akadémia, c) a Magyar Nemzeti Múzeum, d) az Országos Széchényi Könyvtár, e) a Szépművészeti Múzeum, f) a Magyar Nemzeti Levéltár, g) a Magyar Műkereskedők és Galériák Országos Szövetsége, valamint h) a miniszter jelölése alapján 2 évre a Központ elnöke kéri fel.”

⁶ „Tulajdonszerzés átruházással 5:39. § [Nem tulajdonostól való tulajdonszerzés] (2) A kereskedelmi forgalomban jóhiszeműen és ellenérték fejében szerző megszerzi az átruházással az ingó dolog tulajdonjogát akkor is, ha az átruházó nem volt tulajdonos.”

⁷ Csak a tíz legjelentősebbet sorolom fel: *A Nagyszombati Egyetemi Könyvtár az alapításkor (1635)*, Budapest, Szeged, OSZK, Scriptum, 2001 (A Kárpát medence koraiújkori könyvtárai, 3); *Il fondo antico della Biblioteca dell'Universita Eötvös Loránd di Budapest = La Bibliofilia*,

Borda teljesen félreérti a Malvasia⁸ és az eperjesi könyvtár⁹ történetét (p. 10–11.) is. Azt állítja, hogy az eperjesi könyv 40 éve tűnt el a könyvtárból. Azzal igazolná mindezt, hogy a 2003-as katalógusban való szereplése nem bizonyíték. Akkor kicsoda? Egyébként a feljelentést tevő szlovák könyvtár is megerősítette a 2003 utáni hiányt, illetve ha 40 évvel ezelőtt lopták volna el, a törvény értelmében akkor is vissza kell adni a tulajdonosának (lásd fent idézett jogszabályokat). A Malvasia története egy másik eset. Itt valóban az 1960-as évek végén tűnhetett el külső raktárból a könyv, és magyar birtokosa (akiről nem tudjuk, hogy kicsoda, hogyan és mikor jutott ehhez a példányhoz) 2009-ben adta el az angol gyűjtőnek a kötetet Budapesten. Ám a cambridge-i gyűjtő és a londoni antikvárius (nem beszélve a közvetítőként fellépő harvardi professzorról) másképpen gondolkodik a régi könyvekről, mint Borda Lajos. Először az antikvárius keresett meg engem (akinek eladni kínálta az angol gyűjtő a könyvet), hogy problémák lehetnek a provenenciával és segítsek ebben. Miután kiderült, hogy a könyv – ami egykor talán a kivégzett Nádasdy Ferencé volt és tőle kerülhetett a loretomi szervitákhoz – az ELTE Egyetemi Könyvtár tulajdoni jegyeit viseli (pecsét, régi raktári jelzet, bejegyzések) az angol antikvárius elállt a könyv értékesítésétől. Tőlünk nyugatabbra még fontos elv, hogy az antikváriusok bizonytalan származású, feltételezhetően lopott könyvet nem árulnak (egyébként jól felfogott piaci érdekből sem). Utána a könyv birtokosa vette fel velem a kapcsolatot, hogy segítsek a közvetítésben, és szeretne kárpótlást kapni a visszaszolgáltatandó könyvért. Ennek megfelelően értesítettem Szögi Lászlót, a könyvtár akkori főigazgatóját, és javasoltam neki, hogy az NKA segítségével vásárolják vissza a könyvet. Ez meg is történt, egy ünnepség (és egy kiállítás) keretében visszakerült az értékes könyv eredeti őrzőhelyére.¹⁰

Mekkora a különbség? Hatalmas. A Malvasia-kötet nem egy magyar aukciós katalógusban szerepelt, hanem illegálisan került ki az országból, így visszaszerzésére ez az egyetlen törvényes lehetőség kínálkozott (miután az ELTE bejelentette a tulajdonjogát). Ha az eperjesi könyv aukcióra került volna és ha leütik, akkor az új tulajdonosa tulajdonjogot is nyer vele (lásd fent a vonatkozó törvényt). Ezután az eperjesi könyvtár egyezkedhetett volna az új tulajdonossal (ha az nem tűnik el nyomtalanul, amire volt már példa), hasonlóképpen a Malvasia esetében, hiszen a jóhiszemű új tulajdonost ezért kárpótlás illeti meg (idézve a törvényből) „feltéve, hogy a tárgy megszerzésekor nem volt tudomása, illetve ésszerűen nem lehetett elvárni tőle, hogy tudomása legyen a szóban forgó tárgy lopott voltáról, továbbá bizonyítani tudja, hogy a megszerzés során *kellő gondossággal* járt el”.¹¹ Az eperjesi könyv birtokosa (aki beadta aukcióra a kötetet) nem élt jogorvoslattal

---

105(2003), 49–76; *Sidus Iulium és Dudith András = Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei*, XIII(2007), 137–144; *Copernicus in Carpathian Basin* In: *Beiträge zur Astronomiegeschichte*, Hrsg. Wolfgang R. Dick, Jürgen Hamel, Hilmar W. Duerbeck. (Acta Historica Astronomiae, 11), Frankfurt am Main, Harri Deutsch, 2011, 9–24. [Zsoldos Endrével]; *Régi könyvek, új csillagok*, Budapest, Balassi, MTA ITI, OSZK, 2011 (Humanizmus és Reformáció, 32), 166–204; *Régi kövek, régi könyvek, A Budai Krónika Jankovich-példánya és az Egyetemi Könyvtár régi kőgyűjteménye = Művészettörténeti Értesítő*, 62(2013), 1–17 [Mikó Árpáddal]; *Egy kalocsai ősnymtatvány és az Államvédelmi Hatóság = Magyar Könyvszemle*, 130(2014), 386–389; *A Budai Krónika eddig ismeretlen 18. századi kézírata = Magyar Könyvszemle*, 130(2014), 290–293; *The Buda Chronicles, The First Printed Book in Hungary, Printer, Work, Provenance, Patronage = La Bibliofilia*, 117(2015), 27–45; *Nicolaus Copernicus and His Readers. The Reception of the Heliocentric Model in Reading History Approach = Kniha*, 41(2015), 76–87.

⁸ Cornelio Malvasia *Ephemerides* című munkája (Modena, 1662).

⁹ Gyarmathi Miklós *Keresztyéni felelet* című 1598-ban nyomtatott munkája (RMNY 830).

¹⁰ FARKAS Gábor Farkas, *Csillagászat-történeti tudásvagyron, Kiállítás az ELTE Egyetemi Könyvtár csillagászati kézírataiból és nyomtatványaiból = Magyar Könyvszemle*, 130(2014), 134–137.

¹¹ A kellő gondosságot alábbiakban részletezi a 2001-es évi LXXX. Törvény 3. §-nak 3. pontja:

a védési eljárás elindítása, majd a foglalás során, sem akkor, amikor az ügyészség visszaadta a kötetet Eperjesnek.¹² Pedig megtehetette volna, bizonyítva ezzel a jóhiszeműségét, és így egyezkedve a valódi tulajdonossal, kárpótlást kaphatott volna a lefoglalt könyvért. Nem tudni, miért nem tette ezt a könyv beadója. Még egyszerűbben elmagyarázva: ha nem tűnik gyanúsnak az eperjesi kötet, és az aukción megszerzi azt az új tulajdonosa, aki gyanakodva a könyv provenienciáján, felveszi velünk a kapcsolatot, hogy lopott könyv-e, s kiderül, hogy igen, akkor nincs más lehetőség, mint megkeresni az eperjesieket és közvetíteni a visszavásárlásban. Csak ebben az esetben lenne korrekt az eperjesi kötet megfeleltetése a Malvasia-kötettel.

Borda a székelykeresztúri kötettel¹³ kapcsolatban is téved. A proveniencia-kutatás egyik része megvizsgálja, hogy találunk-e arra utaló jeget, hogy mikor és hogyan került ki a könyv a gyűjteményéből. Ezt sokszor nagyon nehéz, néha lehetetlen megállapítani. A másik része, hogy igyekszünk az eredeti tulajdonost felkutatni, és segítséget kérünk a régi nyilvántartásokat őrzőktől, a gyűjtemény történetét részletesen ismerősöktől, tudnak-e valamit a kérdéses könyvről. Az erdélyi kollégák által elküldött források alapján úgy tűnik, hogy a példányt 1948–1952 között lophatták el, és a marosvásárhelyi Tékában lenne a helye. Vagyis nem én vélelmeztem ezt, hanem a feljelentést tett kolozsvári unitáriusok (és a kutatást segítő marosvásárhelyi könyvtárosok). Borda nem érti, pedig nagyon egyszerű: ha a tulajdonos élni óhajt tulajdonjogával, akkor nincs helye a mérlegelésnek, a hatóságnak le kell foglalnia a könyvet, és el kell indítania az eljárást. Majd annak során ki fog derülni, hogy a kolozsvári igények megalapozottak-e vagy nem. Az eperjesinél és a marosvásárhelyinél sem volt kétség a tulajdonjogot illetően. Itt jegyzem meg, hogy a marosvásárhelyi lopást¹⁴ még Borda is kínosnak érezhette, mert sem az előadásában, sem az írásában nem hozta elő. De megint feltehetjük a kérdést: miért nem élt panasszal a székelykeresztúri kötet új birtokosa a védelem és a foglalás ellen? Ha tudja bizonyítani a jóhiszeműségét (ezt nem vonom kétségbe), akkor az erdélyiek partnerek lennének a kárpótlásban. Én is szívesen közvetítek, mint ahogyan tettem ezt a Malvasia esetében.

Mindent összevetve Borda nem érti a proveniencia-kutatás lényegét, nem tudja értelmezni még a könnyen hozzáférhető forrásokat és segédleteket sem. Erre a manipulált Zrínyi-kötet története¹⁵

„figyelembe kell venni a kulturális javak körébe tartozó tárgy (a továbbiakban: tárgy) megszerzésének minden körülményét, különösen a) a tárgy származásával kapcsolatos dokumentumokat, b) a megkereső tagállam jogszabályai szerint kötelező kiviteli engedélyeket, c) a felek ügyben tanúsított magatartását, d) a kifizetett vételárat, valamint e) azt, hogy a tulajdonos betekintett-e az ellopott kulturális javak hozzáférhető nyilvántartásaiba, beszerzett-e minden olyan információt, amihez hozzáférhetett.”

¹² Említhetném a jól ismert 2003-as esetet, mikor egy lopott, majd aukcióra bocsátott Paracelsus-kötet lefoglalásával szemben élt a könyv birtokosa jogorvoslattal és bíróság előtt kellett bizonyítani, hogy a példány az ELTE Egyetemi Könyvtár raktárából lopták el. A bíróság végül az Egyetemi Könyvtárnak ítélte a könyvet.

¹³ *Halotti temetésekorra való énekek* című 1660-ban nyomtatott könyv (RMNY 2903).

¹⁴ Pár éve hírt kaptunk arról, hogy szervezett módon fosztogatták a marosvásárhelyi Teleki Téka könyvtárát. Erről a korabeli sajtó is beszámolt (például a *Magyar Nemzet*, 2010. december 9. számában *Merénylet az erdélyi magyar kultúra ellen* címmel, és más magyar és erdélyi hírportálok). 2014 nyarán az európai kutatókönyvtárak konzorciuma (CERL) is körlevelet bocsátott ki az ügyben, és kérte a tagokat az együttműködésben. A Magyar Antikváriusok Egyesülete – példamu-tató módon – a honlapján közölte az ellopott könyvek listáját. Ezen a listán szerepel Sigmund von Birken németül kiadott könyvének (*Der vermehrte Donau-Strand*) olasz fordítása (Milánó, 1685) a következő formában: „Birken, Sigismund L'origine del Danubio Milano, 1685 Td-562c 3514”.

¹⁵ Zrínyi Miklós *Adriai tengernek Syrenaia* 1651-ben megjelent munkája (RMNY 2360).

a legjobb példa. Borda (p. 24.) ezt írta Zrínyi kapcsán: „Sajnálatos, hogy FGF bulvár szintre süllyeszt szakmai kérdéseket.” Itt csak egy részletre térnek ki: a provenienciára. A Krisztina Antikvárium által aukcióra bocsátott kötet származása meglehetősen problematikus. Van a Központi Antikvárium Zrínyi-példánya (2007), amelynek tulajdonosa volt somlyai Szilágyi István 1708-ban. Van a Darabanth Antikvárium Zrínyi-példánya (2014), amelynek tulajdonosa volt Káldy Zsigmond a 17. században. Ez utóbbiban vannak a híres bejegyzések. Nem tudjuk, mi lett a sorsa a Szilágyi-féle könyvnek, amiből kiszakítottak minimum 7 levelet és bekötötték a Káldy-féle kötetbe, ahol azok soha sem szerepeltek. A szépen restaurált, majd szétszedett Szilágyi-példány eltűnt a Zrínyi-kutatás számára. Az egész történet ellentétben áll minden ponton nemcsak a tudományos kutatással és a szakmai (könyvtörténetész/restaurátori) gyakorlattal, hanem az antikváriusok erkölcsi kódexével is.¹⁶

3. erkölcsi

Végezetül nézzük az erkölcsi oldalát is a történetnek. Borda nagy vehemenciával igyekszik erkölcsösnek tűnni, miközben én – szerinte – lennék a hazaáruló, a román ügynök, a vamzer és Adolf Hitler/Arturo Ui (idézetek a könyvből) egy személyben.

De mint a jogi és a szakmai résznél láttuk: ez is pont fordítva van. Egy távolabbi példával világítom meg. A skótok nemzeti követ (Stone of Scone) a 13. század vége óta a westminsteri apátságban őrizték. 1950 decemberében négy skót fiatal hazafias indítatásból ellopta a követ és kalandos úton az arbroath-i apátságban rejtette el (onnan később visszakerült Londonba és a követ 1996-ban kapták meg véglegesen a skótok). Az egyetemistáknak eszükbe sem jutott, hogy pénzért árulják a nemzeti kegytárgyat mondjuk a Sotheby's aukcióján. Úgy tűnik Borda érvelése szerint, hogy hazafias cselekedet lenne erdélyi és felvidéki könyveket lopni, Magyarországra hozni és itt aukción árulni. A Gyarmathi-könyv világosan megmutatja, hogy Eperjesen valamikor magyarok éltek, magyar könyveket olvastak és tulajdonosai részesei voltak a magyar közösségnek. Ha ezeket az emlékeket eltüntetjük eredeti őrzőhelyükről (ténylegesen és áttételesen: lopással, illetve a provenienciára utaló jegyek elpusztításával, ahogyan Borda írja), akkor hogyan mondjuk el a művelt világnak, hogy Kassa, Kolozsvár, Eperjes és Pozsony valamikor magyar város volt?¹⁷ Mindeközben Borda a következő apokaliptikus víziót fantáziálja (p. 28.): „A legális piac szűkülése, az egyedi, azonosító jegyek eltüntetése, mert ahol vadásznak, ott védik magukat, és elbújnak az üldözöttek. A gyűjtők, nemkülönben a könyvtárosok elbizonytalanodása. Kriminlizálás, háborús állapotok, és ami ezzel együtt jár, a gyanakvás légköre.” Az antikvárius Borda a törvény elé a törvényteleniséget,

¹⁶ Idézet a Magyar Antikváriusok Egyesülete honlapjáról: „Leírás és közzététel. A tagok *felelnek az eladásra kínált tételek pontos meghatározásáért és leírásáért. Minden hibára, jelentős restaurálásra, az eredetiséget részben vagy egészben bizonytalanná tevő tényezőre, hiányra fel kell hívni azok figyelmét, akik számára az ajánlat szól.* Eredetiség. A tagoknak teljes felelősséget kell vállalni, valamint minden *erőfeszítést* meg kell tenni az általuk eladásra kínált *tételek eredetisége és eredetiségének megállapítása érdekében.* Amennyiben értékesítés után megállapításra kerül, hogy az eladott tétel nem eredeti, vagy eredetisége kétséges, a tag köteles a vételárat teljes egészében visszafizetni, vagy a vevővel kötött megegyezés szerint eljárni. *A nem eredeti, vagy kérdéses, illetve meghatározatlan eredetiségű tételek nem kerülhetnek újra forgalomba egészen addig, amíg teljes bizonyossággal az eredetiséget ki nem lehet mondani.* Megőrzés. A tagoknak *kötelességük a történelmi anyagok megőrzése: teljes és érintetlen könyvek, kéziratok szétbontásával nem foglalhatóak.*”

¹⁷ Egy másik példával: toljuk át a székelyderzsi erődtemplomot a Vérmezőre (ott úgyis van elég hely)?

az erkölcs elé az erkölcstelenséget helyezi, ami ellentétben áll – a hatályos jogszabályok mellett – az antikváriusok etikai kódexe szellemével.¹⁸

Borda szerint (p. 28.): „[Farkas Gábor Farkas] írásában a gyűjtőknek és az antikváriusoknak, felajánlja a segítségét. Komolyan gondolja, hogy lesz olyan bárány, aki megmutatja neki régi könyvét, kockáztatva, hogy amennyiben gyanúsát észlel, másnap be- vagy följelenti?” Igen, komolyan gondolom. Az elmúlt két évben gyűjtők és antikváriusok kerestek meg különböző csatornákon, hogy ellenőrizzük le a példányukat: van-e valami gond a provenienciával. Egyikkel sem volt, elkeltek az aukción. Ráadásul szemmel láthatóan javultak az antikvár katalógusok leírásai, úgy tűnik, hogy az antikváriusok komolyan odafigyelnek minden apró részlet felkutatására.

Tehát az indulatok helyett jobb lenne elgondolkozni a következőkön. Ha megjelenik egy aukciós katalógusban egy feltételezhetően bűncselekményből származó könyv, akkor mit is tehetnék a magam szerény eszközeivel? Ha elfordítom a fejem és nem veszek róla tudomást, akkor ezt később bárki a szememre vetheti: nem végeztem el becsülettel a munkámat (vagy megvesztegettek, vagy alkalmatlan vagyok rá). Az axioarton és a nyomtatott katalógusokban évekkel később is ellenőrizhető egy-egy bejegyzés, leírás, kideríthető lenne a mulasztásom. Vagy a könyv új tulajdonosa joggal mutogathatna az OSZK-ra, hogy lám-lám, a szakértők se vették észre, hogy lopott példány volt, akkor ő miért is adná vissza, ha idővel mégis feltűnne a könyv eredeti tulajdonosa és érvényesíteni szeretné a tulajdonjogát. Emiatt javasoltam a következő megoldást vitaindítómban: „Ezért érdemes lenne a régi könyvek körforgásában nagyobb figyelmet fordítani a példányok származására is. Ha bizonytalanság van, szívesen segítünk – ha tudunk, de vállaljuk azt, hogy mi magunk sem tudunk megválaszolni minden kérdést – annak eldöntésében, hogy ki volt a könyv tulajdonosa, jogtalanul kerülhetett-e ki közgyűjteményből.”

Borda éppen azoknak ártotta a legtöbbet, akiknek a nevében fellépett: az antikvárius szakmának és a régi könyvek gyűjtőinek. Borda nem ismeri az uniós és a magyar törvényeket, nem érti a régi könyv-kutatás módszerét és lényeges elemeit, illetve nem érzi magára nézve kötelezőnek az általa is aláírt erkölcsi kódexet. Ha az elején kivontuk az írásából a személyeskedést és ha az értékelhetőnek vélt állításait is sorra megcáfoltuk, akkor nem marad más az írásából, csak üres lapok. Közel 40 oldalon, 500 példányban. Kár volt a papírárt.

FARKAS GÁBOR FARKAS

¹⁸ Részlet az etikai kódexből: „A tagok felelősek azért, hogy csak *minden tekintetben jogtisztá tételek* kerüljenek eladásra. *Lopott anyagot vásárolni, tartani vagy kísérletet tenni azok eladására szigorúan tilos*, és a tagnak az egyesületekből való azonnali kizárását vonja maga után. Az áru *jogtisztá* mivoltának megállapítása ügyében tett lépések követhetősége érdekében *megfelelő gondossággal kell eljárni* a felkínált áru megvásárlásakor, ide értve az eladó személyének biztos megállapítását és a vásárlások pontos regisztrálását is. *Amennyiben gyanú merülne fel az eladásra kínált áru jogtisztá mivoltának tekintetében, a tag feladata és felelőssége a korábbi tulajdonos értesítése.* A tag köteles *együttműködni a hatóságokkal* a lopási ügy (visszaszerzés, visszajuttatás) felgöngyölítésében, és a felelősségre vonásban.”